

گزارشگری زیست محیطی: مزایا و موانع موجود

فاطمه جلالی
عضر هیئت علمی دانشگاه پیام‌نور

چکیده

حسابداری به اندازه‌گیری رویدادهای اقتصادی، تلخیص و گزارشگری آنها در قالب صورت‌های مالی به‌منظور استفاده ذی‌نفعان^۱ یعنی بانکداران، اعتباردهندگان، سهامداران، عموم مردم و دولت اشاره دارد. بنابراین، گزارشگری عملیات پایانی حسابداری است. با توجه به این که عملکرد مالی شرکت تا حدودی در ارتباط با عملکرد زیست محیطی^۲ آن می‌باشد، ذی‌نفعان توجه زیادی به موضوعات زیست محیطی در یک شرکت دارند. سرمایه‌گذاران و تحلیلگران مالی به‌منظور ارزیابی عملکرد کلی و برآورد ریسک‌های زیست محیطی، دولت‌ها جهت اجرای قوانین زیست محیطی و مشتریان به‌منظور حفاظت از حقوق‌شان به اطلاعات زیست محیطی نیاز دارند. حسابداری محیط‌زیست، چارچوبی به‌منظور ارزیابی کمی تلاش‌های شرکت در راستای حفاظت از محیط‌زیست

به‌شمار می‌آید. از طریق افشا و گزارشگری زیست محیطی، شرکت‌ها می‌توانند اطلاعاتی درباره عملکرد زیست محیطی خود ارائه نمایند. در این مقاله، علاوه بر بررسی اصول و محتوای گزارشگری زیست محیطی، به تشریح مزایا و موانع موجود پرداخته شده است.

مقدمه

از اواسط دهه ۷۰ میلادی، شرکت‌های صنعتی با مفهوم گزارشگری بدهی‌های زیست محیطی روبه‌رو شدند. در واقع، اولین گزارش زیست محیطی به‌وسیله نروژ ایجاد و به آهستگی توسط سایر کشورها پذیرفته شد. شرکت‌های یادشده، نخست تمایلی به افشای زیان‌های وارد بر محیط‌زیست در صورت‌های مالی خود نداشتند، اما بر اثر مرور زمان و افزایش میزان خسارت‌ها، شرکت‌ها ناگزیر به رعایت این مسائل شدند.

رویه‌ها بود. در مرحله بعد، سازمان به بررسی شیوه پاکسازی می‌پرداخت. برای مثال، اقدام به تعیین استانداردهای لازم برای پاکسازی می‌نمود و در نهایت، شیوه پاکسازی را پیشنهاد می‌کرد.

در سال ۱۹۹۰ میلادی، هیات تدوین استانداردهای حسابداری نشریه شماره ۸-۹۰ تحت عنوان «سرمایه‌ای کردن هزینه‌های آلودگی زیست‌محیطی» را منتشر کرد. هیات به این نتیجه رسید که مخارج بدهی‌های زیست‌محیطی باید براساس طرحی مشخص و در جهت کاهش آلودگی تعیین شود (خوش‌طینت و میرسمعی، ۱۳۸۱).

همچنین، در اوایل سال ۱۹۹۰ بانک جهانی بررسی سیستم حسابداری زیست‌محیطی^۳ را اجرا نمود. در این بررسی، کشورهای تدوین‌کننده حسابداری زیست‌محیطی شناسایی و خلاصه‌ای از روش‌های مورد استفاده جهت اجرای این سیستم و دامنه تحت پوشش آن، ارائه گردید. چون در آن زمان حسابداری زیست‌محیطی به‌عنوان یک ابزار اقتصادی سودمند شناسایی شده بود، در نتیجه فعالیت‌های زیادی در جهت به‌کارگیری آن در کشورهای توسعه‌یافته و در حال توسعه انجام شد. در دهه گذشته، جنبه‌های فنی و نظری تدوین حسابداری زیست‌محیطی مورد توجه فراوانی قرار گرفت. در هر حال، هنوز هم اطلاعات کمی در خصوص چگونگی استفاده از حسابداری زیست‌محیطی در سیاست وجود دارد. امروزه، تعداد زیادی از شرکت‌ها و سازمان‌ها مدیریت زیست‌محیطی را به‌عنوان بخشی از راهبردهای مدیریتی‌شان به‌کار می‌گیرند تا معیارهایی جهت پرداختن به موضوعات زیست‌محیطی تعیین نمایند و بتوانند در داخل سازمان، فعالیت‌های حفاظت از محیط‌زیست را تحقق بخشند. حسابداری زیست‌محیطی، جزء مکمل مدیریت زیست‌محیطی است. داده‌های مربوط به حسابداری زیست‌محیطی نه تنها در داخل سازمان مورد استفاده قرار می‌گیرد، بلکه از طریق افشا در گزارش‌های سالانه به اطلاع عموم افراد جامعه می‌رسد. افشای داده‌های حسابداری زیست‌محیطی به‌عنوان یکی از عناصر اصلی یک گزارش زیست‌محیطی، بخش‌های مختلف جامعه را قادر می‌سازد تا موقعیت شرکت در خصوص حفاظت از محیط‌زیست را درک نموده و چگونگی توجه سازمان به موضوع‌های زیست‌محیطی را بررسی

در سال ۱۹۷۵، هیات تدوین استانداردهای حسابداری نشریه شماره ۵ را تحت عنوان «حسابداری رویدادهای احتمالی» به‌منظور کمک به شناسایی این وضعیت منتشر کرد. براین اساس، خسارت‌های احتمالی وارد بر محیط‌زیست (در صورت محتمل بودن وقوع و قابل برآورد بودن مبلغ زیان) باید در صورت‌های مالی گزارش و بدهی‌های جبران خسارت‌های وارد بر محیط‌زیست، به‌عنوان زیان احتمالی شناخته می‌شد. اما به‌دلیل مشکلاتی که در برآورد میزان این زیان‌ها وجود داشت، شرکت‌ها و صنایع مختلف رویه‌های متفاوتی را جهت برآورد این زیان‌ها به‌کار می‌بردند، به‌طوری که هیچ شرکتی به‌درستی از رهنمود مزبور پیروی نمی‌کرد. بنابراین، نیاز به اصلاح و تدوین رهنمود جدیدی احساس می‌شد.

در سال ۱۹۷۶، تفسیر شماره ۱۴ توسط هیات تدوین استانداردهای حسابداری تحت عنوان «برآورد مبلغ یک زیان» منتشر شد، ولی در آن هیچ‌گونه اظهارنظری در مورد به‌تاخیر انداختن ثبت هزینه‌های زیست‌محیطی صورت نگرفت.

خسارت‌های وارد از بوی زباله‌ها و ضایعات به منابع طبیعی، منجر به افزایش تقاضای جامعه جهت تدوین قانونی در این مورد شد. کنگره آمریکا در پاسخ به این موضوع، «قانون حفاظت و بازیافت منابع زیست‌محیطی» را در سال ۱۹۷۶ میلادی به‌تصویب رساند، اما این قانون نیز نتوانست کاری از پیش ببرد. بنابراین، دومین قانون فدرال تحت عنوان «قانون جامع مسئولیت، غرامت و بدهی محیط‌زیست» در سال ۱۹۸۰ میلادی تصویب شد. براساس این قانون، ۱/۶ میلیارد دلار برای هزینه‌های پاکسازی مناطقی که از جنبه زیست‌محیطی خطرناک به‌شمار می‌آمدند، اختصاص یافت. قرار شد تا این مناطق توسط سازمان حفاظت از محیط‌زیست ایالات متحده تحلیل و بررسی شود.

ابتدا در سال ۱۹۸۱ میلادی، بیش از ۳۰۰۰۰ مکان برای بررسی انتخاب شد. مکان‌ها براساس میزان خسارت بالقوه آلاینده‌ها و اهمیت آنها درجه‌بندی و در فهرست اولویت‌های ملی برای انجام اصلاحات زیست‌محیطی ثبت می‌شدند. مراحل کار سازمان حفاظت محیط‌زیست، شامل ارزیابی میزان خسارت هر مکان و امکان‌سنجی رویه‌های بهسازی و تعیین مخارج هر رویه و ارزیابی قابلیت اجرای

محیط زیست و اجتناب از آثار زیست محیطی به صورت برون سازمانی انجام شود، می توان از هزینه های برآورده شده مربوط جهت تعیین سود استفاده نمود. حسابداری محیط زیست به ادغام هزینه ها و اطلاعات زیست محیطی در مجموعه متنوعی از رویه های حسابداری اشاره دارد. نمایشگر ۱، توصیف کننده موقعیت های متفاوتی است که حسابداری محیط زیست می تواند مورد استفاده قرار گیرد. در سطح اقتصاد کلان، حسابداری محیط زیست به این دلیل مورد استفاده قرار می گیرد که هزینه های مرتبط با موجودی و جریان منابع طبیعی در سطح منطقه را توجیه می نماید.

حسابداری محیط زیست، جریان منابع قابل بازیافت و غیر قابل بازیافت را در کل یک منطقه (حسابداری منابع طبیعی) یا جریان کالاها و خدمات را در کل یک اقتصاد (حسابداری درآمد ملی) به صورت منطقی توجیه می کند. در سطح اقتصاد خرد، حسابداری محیط زیست می تواند برای حسابداری مالی و حسابداری مدیریت به کار گرفته شود. حسابداری مالی که به موجب آن یک شرکت فعالیت های اقتصادی خود را به مخاطبان برون سازمانی گزارش می کند، الزاماتی در خصوص افشای تعهدات و هزینه های زیست محیطی خاص دارد. در مفهوم حسابداری مدیریت، حسابداری محیط زیست روشی است که واحد تجاری از طریق آن می تواند مواد به کار گرفته شده و هزینه های زیست محیطی مربوط به عملیات خود را توجیه نماید. حسابداری مواد، ابزار معرفی مسیر جریان مواد می باشد که از طریق آن امکاناتی به منظور مشخص نمودن ورودی ها و خروجی های مواد جهت اهدافی چون ارزیابی کارایی منابع و ایجاد فرصت هایی جهت بهبود محیط زیست، فراهم می گردد (Shil et.al, 2005).

تاثیر موضوع های زیست محیطی بر صورت های مالی به منظور شناسایی درآمد و هزینه، دو مبنای حسابداری وجود دارد. در مبنای نقدی، درآمد و هزینه در زمان وصول و پرداخت وجه نقد و در مبنای تعهدی، درآمد و هزینه در زمان تحقق و تحمل شناسایی می شود. بنابراین و با توجه به وجود دو مبنای حسابداری، تاثیر موضوع های زیست محیطی در هریک از دو مبنای به صورت مجزا مورد بررسی قرار می گیرد.

نمایند. در عین حال، می توان درک جامع تری از اطلاعات زیست محیطی شرکت ها و سازمان ها نیز کسب نمود (Shil et.al, 2005).

حسابداری زیست محیطی

هزینه های زیست محیطی، یکی از انواع مختلف هزینه های موجود در واحد تجاری است که در نتیجه ارائه کالا و خدمات به مشتریان ایجاد می شود. هزینه ها و عملکرد زیست محیطی به دلایل زیر نیاز به توجه مدیریت دارد:

۱) بخش زیادی از هزینه های زیست محیطی که ممکن است هیچ ارزش افزوده ای برای محصولات، فرایندها و سیستم تولید نداشته باشند، می تواند در نتیجه تصمیم های سازمان کاهش یا حذف شود.

۲) مدیریت بهتر هزینه های زیست محیطی، می تواند منجر به بهبود عملکرد زیست محیطی و ایجاد منافع با اهمیتی برای سلامت انسان ها و نیز موفقیت واحد تجاری شود.

۳) بخشی از هزینه های زیست محیطی را می توان از طریق ایجاد درآمدهایی از قبیل بازیابی و یا فروش ضایعات، تعدیل کرد.

۴) بهبود عملکرد زیست محیطی از طریق مدیریت بهتر هزینه های زیست محیطی، می تواند موجب افزایش اعتبار شرکت و ایجاد مزایای رقابتی گردد.

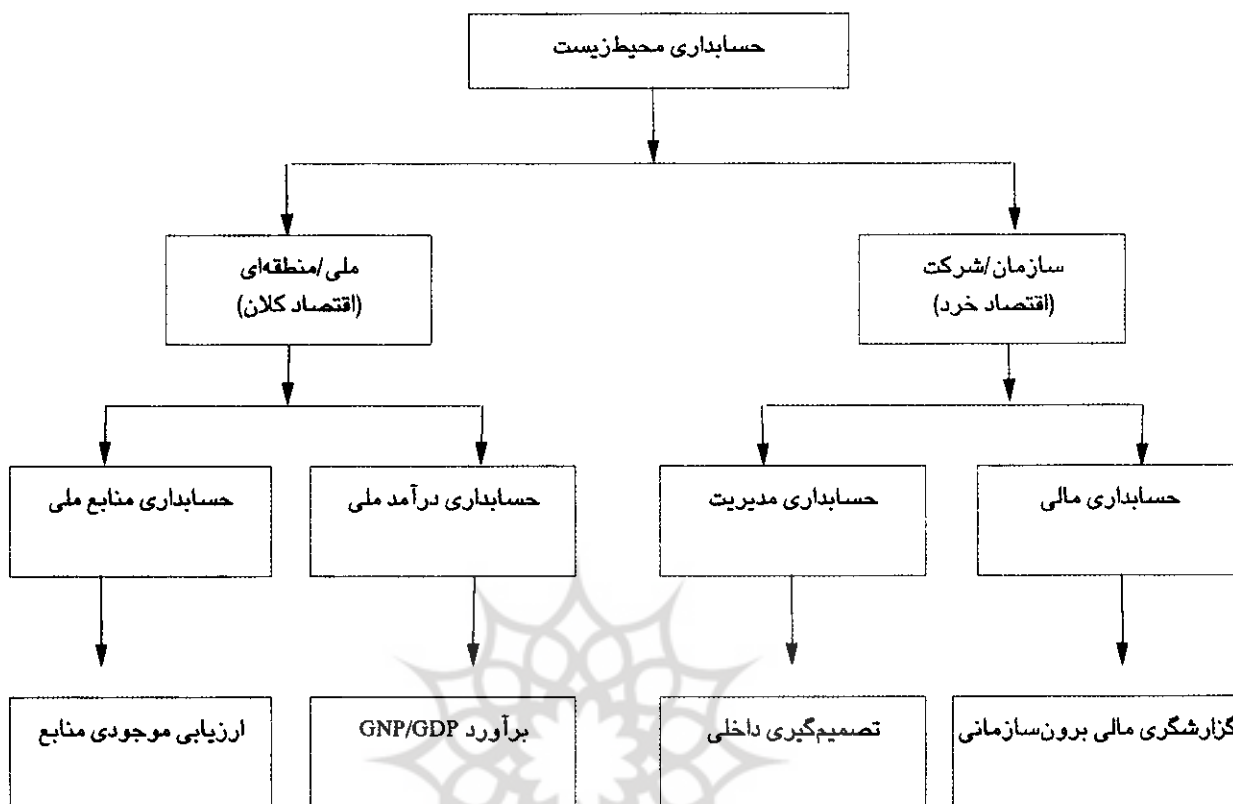
۵) مدیریت هزینه های زیست محیطی، موجب حمایت از توسعه سیاست زیست محیطی یا سیستم مدیریت آن شده و همچنین، سبب شکل گیری نقطه شروعی جهت گردآوری داده ها برای گزارشگری زیست محیطی به عموم می گردد.

حسابداری محیط زیست، مفهوم گسترده ای است که در شرایط مختلف با معانی و کاربردهای متفاوتی مورد استفاده قرار می گیرد.

تمرکز حسابداری زیست محیطی بر روی ارائه اطلاعاتی بهتر در خصوص هزینه های محرمانه زیست محیطی می باشد که پیش از این توسط شرکت تحمل شده است. حسابداری محیط زیست، تاکید بیشتری بر گزارشگری مخارج زیست محیطی به افراد خارج از سازمان دارد و هزینه های زیست محیطی برون سازمانی را که توسط واحد تجاری به رسمیت شناخته نشده است، برآورد می کند.

در صورتی که اقدامات و مخارج لازم جهت احیای

نمایشگر ۱- چتر حسابداری محیط‌زیست

مبنای نقدی

موارد زیست‌محیطی می‌تواند صورت‌های مالی تهیه شده براساس مبنای نقدی را تحت تاثیر قرار دهد. در هر حال، آثار موضوع‌های زیست‌محیطی بر صورت‌های مالی تهیه شده بر مبنای نقدی، محدودتر از صورت‌های مالی تهیه شده براساس مبنای تعهدی است (Bose and Sudipta, 2006).

آثار زیست‌محیطی محدود به دوره‌های خاصی نمی‌باشد، بلکه حتی ممکن است نیاز به پیش‌بینی چنین آثاری داشته باشیم. بنابراین، حساب‌برسان ممکن است روشی را ایجاد نمایند که بتوان آثار فعالیت‌های زیست‌محیطی را برای دوره‌های فراتر از دوره حسابداری مزبور مورد بررسی قرار داد.

موضوع‌های زیست‌محیطی می‌تواند بر روی جریان‌های نقدی یک واحد تجاری در طی یک دوره گزارشگری، تاثیر داشته باشند. در جایی که سازمان‌های دولتی علاوه بر گزارش‌های مالی دولتی، گزارش‌هایی نیز در خصوص میزان رعایت قوانین و مقررات ارائه می‌دهند، موضوع‌های زیست‌محیطی می‌تواند این گزارش‌ها را تحت تاثیر قرار دهد.

مبنای تعهدی

مسائل زیست‌محیطی می‌تواند صورت‌های مالی تهیه شده بر مبنای تعهدی را به روش‌های مختلفی تحت تاثیر قرار دهد. در برخی از استانداردهای بین‌المللی حسابداری، به اصول کلی مربوط به شناخت، اندازه‌گیری و افشای موضوع‌های زیست‌محیطی در گزارش‌های مالی پرداخته می‌شود. آشنایی با قوانین زیست‌محیطی ممکن است مستلزم ایجاد تعهد به منظور شناسایی میزان کاهش ارزش دارایی‌ها و در نتیجه کاهش ارزش دفتری آنها باشد. عدم موفقیت واحد تجاری در رعایت الزامات قانونی (مانند قوانین مربوط به کنترل آلودگی)، ممکن است جرایمی را برای سازمان در پی داشته باشد. این در حالی است که برخی از هزینه‌های عملیاتی سالانه از نظر ماهیت، زیست‌محیطی می‌باشند. برای مثال، هزینه‌های تامین انرژی به علت استفاده از سوخت‌های فسیلی که منبعی از دی‌اکسید کربن و آلوده‌کننده هوا می‌باشد، به عنوان یک هزینه زیست‌محیطی در نظر گرفته می‌شود. برخی از واحدهای تجاری نیز ممکن است ملزم به شناسایی تعهدات زیست‌محیطی به عنوان

بدهی در صورت‌های مالی باشند. سازمان در صورتی ملزم به شناسایی تعهدات زیست‌محیطی بالقوه به‌عنوان یک بدهی احتمالی می‌باشد که شرایط زیر رخ دهد:

(۱) بدهی احتمالی بستگی به وقوع احتمالی رویدادهایی در آینده داشته باشد.

(۲) مبلغ بدهی فعلی نتواند به‌طور منطقی برآورد شود.

(۳) جریان خروجی منابع، جهت تسویه بدهی محتمل نباشد. استانداردهای حسابداری، شرکت‌ها را ملزم به افشای برخی از مطالب در یادداشت‌های همراه صورت‌های مالی می‌کنند. این موارد، شامل موضوع‌های زیر می‌باشد:

(۱) صنعتی که در آن واحد تجاری فعالیت می‌نماید و موضوع‌های زیست‌محیطی مرتبط با آن.

(۲) رویه‌های حسابداری پذیرفته‌شده برای هزینه‌های زیست‌محیطی؛ برای مثال، چه مواردی در یادداشت‌ها ذکر شود، چه موقع اقلام به‌عنوان هزینه و یا مخارج سرمایه‌ای گزارش شود.

(۳) جرایمی که واحد تجاری تحت قوانین محیط‌زیست متحمل می‌شود (Bose and Sudipta, 2006).

گزارشگری زیست‌محیطی

در صورتی که تغییر در عملیات یک شرکت به‌شیوه‌ای مغایر با انتظارات جامعه صورت پذیرد، جامعه از شرکت حمایت نخواهد کرد، مگر آن‌که با تغییرات به‌وجودآمده در عملیات شرکت، موافق باشد. در نتیجه، در صورتی که شرکت تمایل به ادامه فعالیت داشته باشد، باید تغییرات انجام شده در فعالیت‌هایش را همزمان گزارش نماید. لیند بلوم (۱۹۹۴)، ۴ راهبرد را شناسایی می‌کند که شرکت‌ها می‌توانند با دنبال کردن آن و از طریق گزارشگری اختیاری اطلاعات زیست‌محیطی، مقبولیت لازم را در جامعه کسب کنند. این راهبردها عبارتند از:

(۱) گزارشگری به‌منظور آموزش و اطلاع‌رسانی (سازمان تغییراتی در فعالیت‌هایش ایجاد می‌کند و حقایق را گزارش می‌کند).

(۲) گزارشگری به‌منظور تغییر دیدگاه‌ها (تغییراتی در سازمان ایجاد نمی‌شود، اما فعالیت‌های سازمان گزارش می‌شود).

(۳) گزارشگری به‌منظور کنترل دیدگاه‌ها (اخبار خوب مورد تاکید قرار می‌گیرد و اخبار بد نادیده گرفته می‌شود).

(۴) گزارشگری به‌منظور تغییر دیدگاه‌های برون‌سازمانی

(انتظارات غیرمنصفانه محسوب می‌شود).

سولمان و لوئیس (۲۰۰۲) در تحقیقات خود به بررسی

دلایل افشا یا عدم افشای اطلاعات زیست‌محیطی پرداختند.

یکی از دلایل شناخته‌شده توسط محققان مذکور در

خصوص حمایت از فرآیند روبه‌افزایش افشای اطلاعات

زیست‌محیطی، مشوق‌های اجتماعی می‌باشد که از طریق

آنها شرکت‌ها قادرند به مقبولیت‌های اجتماعی دست پیدا

کنند. پژوهشگران مزبور، واکنش سه‌گروه فرعی و استنباط

آنها را در خصوص گزارشگری زیست‌محیطی مورد بررسی

قرار دادند. نتایج تحقیقات نشان داد که دلایل اصلی برای

افشای اطلاعات زیست‌محیطی، شامل موارد زیر می‌باشد:

(۱) قبول مسئولیت‌های اجتماعی توسط شرکت،

(۲) بهبود اعتبار شرکت در جامعه،

(۳) پیروی از قوانین.

دورتی (۱۹۹۷) بیان می‌کند که شرکت‌ها جهت دستیابی

به فرصت‌های تجاری، در پی حفظ محیط‌زیست برمی‌آیند.

بنابراین، افزایش موارد افشا، اعتبار شرکت را در جامعه

بهبود می‌بخشد. در صورت وجود شرایط زیر، شرکت‌ها

ممکن است تمایل به افشای اطلاعات زیست‌محیطی

نداشته باشند:

(۱) عدم رغبت نسبت به گزارش اطلاعات حساس،

(۲) فقدان تعهد قانونی برای شرکت‌ها جهت گزارش

اطلاعات زیست‌محیطی،

(۳) اجتناب از ارائه اطلاعات به رقبا.

میزان توجهی که در ارتباط با اطلاعات زیست‌محیطی

وجود دارد، به‌عنوان عمده‌ترین دلیل جهت ممانعت از ارائه

اطلاعات زیست‌محیطی محسوب می‌شود. زمانی یک

شرکت می‌تواند تصمیم به افشا یا عدم افشای اطلاعات

بگیرد که قادر به حفظ اعتبار اجتماعی خود جهت افزایش

ارزش برای ذی‌نفعان باشد. اطلاعات حساس می‌تواند

جامعه را به‌طور منفی تحت تاثیر قرار دهد. بنابراین،

شرکت‌ها تمایلی نسبت به گزارش چنین اطلاعاتی ندارند.

در صورتی که شرکت‌ها باور داشته باشند که افشای

مصادر حساس، الزاماً اعتبار شرکت را در جامعه بهبود

نمی‌بخشد و افشای چنین اطلاعاتی مناطق وجود مشکل را

مشخص نماید، تمایلی به افشای این اطلاعات نخواهند داشت

(Antonites and De Villiers, 2003).

اصول گزارشگری

در رهنمودهای بین‌المللی گزارشگری منتشر شده در ژوئن ۲۰۰۱، اولین الگو از اصولی ارائه شده است که به منظور ایجاد یک گزارش منطقی و متوازن از عملکرد اجتماعی، اقتصادی و زیست‌محیطی، ضروری به نظر می‌رسد. چارچوب کلی گزارش را اصول عمده‌ای شامل شفافیت^۴، جامع بودن^۵ و قابلیت رسیدگی و حسابرسی^۶ شکل می‌دهد. همان‌طور که در نمایشگر ۲ مشاهده می‌کنید، اصول شفافیت و جامع بودن، نقطه شروع فرایند گزارشگری می‌باشد و نسبت به سایر اصول در اولویت قرار دارد. شفافیت در گزارشگری، تمرینی جهت پاسخگویی است. شفافیت، جهت ارائه یک گزارش معتبر ضروری می‌باشد. فرایندها، سیستم‌ها و رویه‌های داخلی، همانند داده‌های کمی حائز اهمیت می‌باشند. یعنی اگر چگونگی و چرایی جمع‌آوری داده‌ها توصیف گردد، ارزش داده‌های کمی به‌طور فزاینده‌ای افزایش خواهد یافت. به‌منظور رعایت اصل شفافیت، شرکت باید تعریف واضحی از محدوده گزارشگری داشته باشد. اصل جامع بودن در این موضوع ریشه دارد که دیدگاه‌های سهامداران جزء، مکمل یک گزارشگری معنا دار است و باید در فرایند طراحی گزارش در نظر گرفته شود.

اصل سوم، همان‌گونه که در نمایشگر ۲ نشان داده شده است، قابلیت رسیدگی و حسابرسی می‌باشد. در اینجا، صحت بخش‌های داخلی و خارجی سیستم‌های مدیریت اطلاعات و رویه‌های انتقال اطلاعات مورد بررسی قرار می‌گیرد. به عبارت دیگر، داده‌ها و اطلاعات گزارش شده باید به روشی ثبت، گردآوری، تحلیل و افشا شوند که حساب‌برسان داخلی و مستقل قادر به اثبات اعتبار آنها باشند. به‌طور مختصر، اصول مطرح شده در بالا باید امکانات زیر را فراهم نماید (Bhabatosh, 2006):

- (۱) گزارش متوازن و معقولی در خصوص عملکرد اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی ارائه نموده و منجر به ایجاد همکاری بین سازمان‌ها جهت دستیابی به توسعه بنیادی شوند.
 - (۲) امکان مقایسه برای سال‌های مختلف و در میان سازمان‌ها را تسهیل نماید.
 - (۳) بی‌شک به موضوعات مورد علاقه ذی‌نفعان بپردازد.
- پس از شناخت کافی اصول گزارشگری، برای ارائه

گزارش‌های زیست‌محیطی به استفاده‌کنندگان باید مراحل زیر به ترتیب طی شود:

برنامه‌ریزی در خصوص گزارشگری زیست‌محیطی

اولین گام، تشریح این موضوع است که چرا سازمان عملکرد زیست‌محیطی خود را گزارش می‌کند. در صورتی که سازمان از قبل هیچگونه خط مشی زیست‌محیطی نداشته باشد، ابتدا باید سیاست خود را مشخص نموده و سپس به تدوین اهداف کوتاه‌مدت و بلندمدت زیست‌محیطی بپردازد. گام بعدی، شناسایی ذی‌نفعان، یعنی کسانی است که گزارش‌های زیست‌محیطی را دریافت می‌کنند. مخاطبان گزارش‌های زیست‌محیطی، تاثیر مهمی در شکل و محتوای گزارش‌ها دارند. ذی‌نفعانی که باید در گزارش‌ها مورد نظر قرار گیرند، عبارتند از:

- (۱) انجمن‌های محلی،
- (۲) کارکنان،
- (۳) هیئت مدیره،
- (۴) مالک/مالکان
- (۵) عرضه‌کنندگان کالا و خدمات، پیمانکاران و ...،
- (۶) سرمایه‌گذاران/اعتباردهندگان،
- (۷) مشتریان،
- (۸) قانون‌گذاران،
- (۹) سازمان‌های غیردولتی.

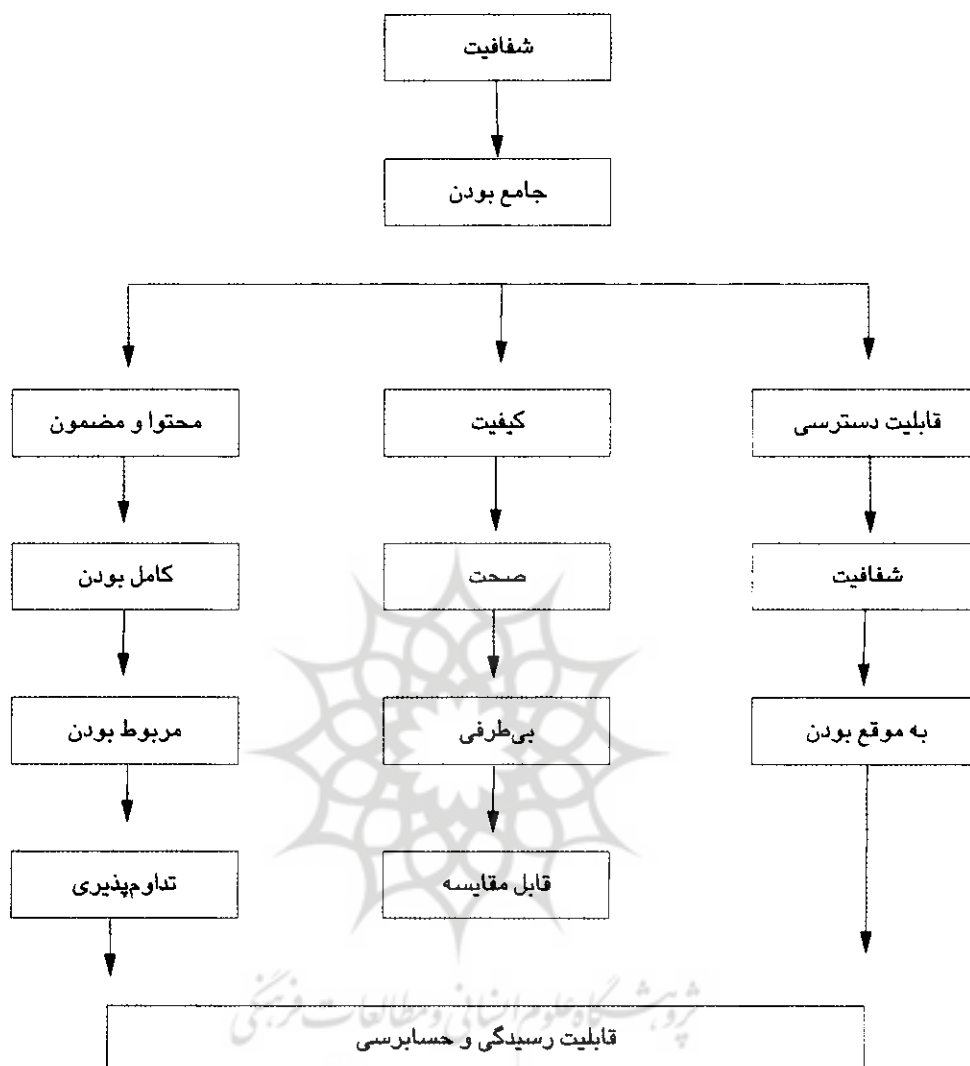
تجزیه و تحلیل عملکرد زیست‌محیطی

در این بخش، آثار سازمان بر محیط‌زیست، منابع مورد استفاده و آلاینده‌های ایجاد شده مورد بررسی قرار می‌گیرد. در این مرحله باید شاخص‌هایی ایجاد کنیم تا از طریق آنها ورودی‌ها و خروجی‌ها اندازه‌گیری و کنترل شده و اهداف مورد نظر جهت بهبود محیط زیست، تدوین گردد. در نتیجه، سازمان می‌تواند به صورت اثربخش‌تری از منابع استفاده نموده، هزینه‌های عملیاتی را کاهش داده و عملکرد زیست‌محیطی خود را بهبود بخشد.

ارائه اطلاعات زیست‌محیطی در خصوص واحد تجاری

داده‌های گردآوری شده از تجزیه و تحلیل عملکرد زیست‌محیطی سازمان، در مرحله دوم در قالب گزارش درآمده و در اختیار ذی‌نفعان قرار می‌گیرد. قالب توزیع اطلاعات، بستگی به علائق ذی‌نفعان و هزینه‌های اختصاص‌یافته جهت طراحی و توزیع اطلاعات توسط

نمایشگر ۲- اصول گزارشگری جهت توسعه تداوم‌پذیر

واحد تجاری و محیط زیست دارد. برخی از این مزایا به شرح زیر است:

صرفه‌جویی در هزینه‌ها و افزایش بهره‌وری واحد تجاری از طریق کاهش و کنترل مصرف منابع، می‌تواند در هزینه‌ها صرفه‌جویی و کارایی را افزایش دهد. واحد تجاری از طریق کاهش آثار زیست‌محیطی، می‌تواند بعضی از مالیات‌های مربوط را کاهش داده و از هزینه‌های قانونی مرتبط بکاهد. افزایش فروش

واحد تجاری می‌تواند از طریق گزارش موضوع‌های زیست‌محیطی به روشی واضح و شفاف، اعتبار شرکت را در میان مشتریان افزایش دهد. گزارشگری خوب، موجب

سازمان دارد (Williamson, 2001).

گزارش‌های زیست‌محیطی، روشی برای انتقال اطلاعات مربوط به عملکرد زیست‌محیطی و آثار آن بر ذی‌نفعان به‌شمار می‌آید. همچنین، این گزارش‌ها جنبه‌ای با اهمیت و جدید از حاکمیت شرکتی تلقی می‌شود. چنین گزارش‌هایی شامل شرح فعالیت‌ها و ویژگی‌های سازمان، بیان سیاست زیست‌محیطی، توصیف اهداف و فعالیت‌های انجام شده جهت تحقق آنها و شرحی از عملکرد و میزان رعایت قوانین و مقررات می‌باشد.

مزایای گزارشگری ۷۴ گزارشگری عملکرد زیست‌محیطی، مزایای زیادی برای

زیست محیطی موجب افزایش ارزش بنگاه انتفاعی می شود. اگر چه منافع این گونه هزینه ها قابل تقویم به ریال نیست، ولی در عین حال موجب تمایز بنگاه انتفاعی به عنوان یک صنعت سبز می گردد. بدین ترتیب و به رغم وجود مزایای رقابتی در میان صنایع مشابه غیر سبز، آثار مفید و موثری از طریق ایجاد محبوبیت اجتماعی بر قیمت سهام این گونه بنگاه ها در بورس اوراق بهادار خواهد داشت. لذا گزارشگری زیست محیطی با نگاه دقیق تری باید مورد توجه مدیران واحدهای اقتصادی باشد، به ویژه واحدهایی که در زمینه زیست محیطی متحمل مخارج زیادی می گردند (کاظم زاده ارسی، ۱۳۸۲).

سایر مزایای گزارشگری زیست محیطی به صورت خلاصه عبارتند از (Williamson, 2001):

- ۱) بهبود عملکرد زیست محیطی ممکن است اثرات مثبتی بر سلامتی انسان و موفقیت واحد تجاری داشته باشد،
- ۲) افزایش امکانات سازمان جهت ارزیابی و طراحی عملکرد واحد تجاری در طی زمان،
- ۳) هزینه یابی و قیمت گذاری صحیح تر محصولات و خدمات و طراحی فرایندهای مطلوب از نظر محیط زیست،
- ۴) تسهیل ارزیابی ریسک فعالیت های تامین مالی،
- ۵) اداره بهتر واحد تجاری.

موانع گزارشگری

جهت گزارشگری آثار عملکرد زیست محیطی شرکت ها، موانعی نیز به شرح زیر وجود دارد:

- ۱) محدود بودن اطلاعات شرکت ها در خصوص محیط زیست،
- ۲) هزینه های گزارشگری زیست محیطی،
- ۳) عدم اطمینان نسبت به درک مشکلات مربوط به افشای زیست محیطی توسط دولت ها،
- ۴) ترس از بالا بودن هزینه های زیست محیطی نسبت به سایر شرکت ها.

نتیجه گیری

همزمان با تخریب محیط زیست که اخیراً از آستانه گذشته، شرایط لازم برای حسابداری منظم محیط زیست جهت ارتقای سطح شفافیت و پاسخگویی شرکت ها و موسسه ها

افزایش اعتماد مشتریان می شود. در صورتی که مشتریان از تلاش های شرکت جهت بهبود عملکرد زیست محیطی آگاه باشند، اعتمادشان نسبت به محصولات و خدمات افزایش خواهد یافت.

بهبود موقعیت عرضه کنندگان

سازمان های بزرگ به طور فزاینده ای عرضه کنندگان و پیمانکاران را ملزم به ارائه اطلاعاتی در خصوص عملکرد زیست محیطی می کنند تا انتظارات سهامداران خود را برآورده نمایند. گزارشگری عملکرد زیست محیطی می تواند وضعیت عرضه کنندگان را نسبت به سایر رقبا بهبود بخشد.

افزایش جذابیت برای جامعه سرمایه گذاری

سرمایه گذاران، تحلیل گران مالی و دلالتان، در حال حاضر پرسش هایی در خصوص تداوم پذیری عملیات واحد تجاری دارند. گزارشگری موضوع های زیست محیطی در خصوص اینکه کدام یک از معیارهای یک سازمان در کاهش ریسک و ایجاد فرصت های موثر سودمند می باشد، علامت خوبی ارائه می دهد.

نوآوری در ارائه محصولات و خدمات

ارزیابی و کنترل آثار زیست محیطی، موجب نوآوری در ارائه محصولات و خدمات شده و از آن حمایت می کند. همچنین، از بازارها و مشتریان جدید حمایت نموده و به حفظ بازارها و مشتریان موجود کمک می کند.

استخدام کارکنان

گزارشگری شفاف تلاش های سازمان جهت مدیریت عملکرد زیست محیطی اش، به جذب کارکنان با استعداد کمک می کند. شهرت و عملکرد زیست محیطی خوب، می تواند برای کارکنان به عنوان یک عامل با اهمیت در انتخاب کارفرما محسوب شود.

حفظ مجوزهای موجود جهت عملیات

سازمان از طریق کنترل آثار زیست محیطی و کاهش آن می تواند میزان جرایم وضع شده را کاهش دهد. همچنین، این امر موجب بهبود روابط سازمان با قانون گذاران شده و شرکت قادر خواهد بود تا با پیروی از قوانین محیط زیست و رعایت سایر قوانین مربوط، مجوزهای موجود جهت انجام فعالیت های خود را حفظ کند.

افزایش ارزش واحد تجاری و بهبود قیمت سهام

در راستای حفظ ثروت سهامداران، افشای هزینه های

اختیاری اطلاعات زیست محیطی خود را افشا می کنند. همچنین، تحقیقات، آموزش ها و رهنمودهای کافی و مناسبی در خصوص افشا و گزارشگری اطلاعات زیست محیطی وجود ندارد. شرکت ها به قوانین و رهنمودهایی نیاز دارند تا راهنمای آنها جهت درج اطلاعات مرتبط در گزارش های سالانه باشد.

پس لازم است تا مراجع تدوین کننده رهنمودهای حسابداری، رویه ها و دستورعمل های مناسبی در مورد نحوه برخورد سازمان ها با مخارج زیست محیطی ارائه دهند تا در نهایت، منجر به ایجاد و به کارگیری عمومی حسابداری محیط زیست شود. حسابداری محیط زیست، شامل مجموعه فعالیت هایی است که موجب افزایش توان سیستم های حسابداری در جهت شناسایی و ثبت و گزارشگری آثار ناشی از تخریب و آلودگی محیط زیست می شود. در کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه، پژوهش های زیادی در خصوص واکنش بازار سرمایه به اخبار زیست محیطی انجام شده است. بنابراین، پیشنهاد می گردد پژوهش هایی در خصوص حسابداری و گزارشگری زیست محیطی در ایران انجام شود. باید مخارج زیست محیطی از طریق حساب های مجزا گزارش شود. این امر، امکان اندازه گیری و گزارشگری مخارج و عملکرد زیست محیطی هر شرکت و نیز کل بخش ها را فراهم می سازد. سازمان ها برای استفاده و به کارگیری این سیستم حسابداری، نیازمند آشنایی با آن و برخورداری از رویه ها و رهنمودهای مناسبی هستند که از سوی مراجع تدوین کننده الزامی شده باشد.

بی نوشت ها:

- 1- Stakeholders
- 2- Environmental reporting
- 3- Environmental accounting
- 4- Transparency
- 5- Inclusiveness
- 6- Auditability

منابع و ماخذ

- ۱- دکترخوش طینت، محسن و میرسمعی، مسعود، حسابداری محیط زیست، مجله حسابرس، شماره ۱۷، ۱۳۸۱

به وجود آمده است. حسابداری محیط زیست، نه تنها باید یک سیستم هشداردهنده کافی برای حوادث زیست محیطی فراهم آورد، بلکه در نهایت باید ملاحظات زیست محیطی را در حاکمیت ارتقا بخشد. یکی از گام های اولیه و در عین حال اساسی و موثر جهت مقابله با آلودگی و تخریب محیط زیست و نیز تعقیب و مجازات مجرمین مربوط، تدوین و تنظیم قوانین و مقررات حوزه های مختلف محیط زیست است. کشورها به منظور موفقیت هرچه بیشتر در جهت حمایت از محیط زیست و جلوگیری از انواع آلودگی ها و انهدام مظاهر زیست محیطی، تلاش دارند تا با توجه به توسعه و پیشرفت صنعت و فن آوری و ایجاد اشکال جدید آلودگی و نیز تجربیاتی که در بهبود رویه های قضایی به دست می آورند، قوانین و مقررات پیشرفته تر و در عین حال موثرتر و مفیدتری را تصویب و اجرا کنند.

حسابداری محیط زیست، گزارشگری زیست محیطی را نیز دربردارد و عملکرد زیست محیطی از دید استفاده کنندگان گزارش های مالی نیز حائز اهمیت است. ولی از سوی دیگر، اهداف گزارشگری عملکرد اقتصادی بر اهداف گزارشگری زیست محیطی کاملاً منطبق نیست، لذا به جهت محدودیت موجود در علائق استفاده کنندگان، نیاز به الزامات گزارشگری ویژه احساس می گردد.

از آن جهت که بنگاه های انتفاعی مخارجی را تحت عنوان موضوع زیست محیطی متحمل می شوند، ارائه یک تصویر مناسب از عملکرد زیست محیطی که شامل منافع حاصل از تحمل هزینه های مزبور باشد، با توجه به ساختار موجود حسابداری دشوار است. به این جهت، بسیاری از بنگاه های انتفاعی هزینه فعالیت های زیست محیطی را بدون مقابله با منافع آن و تنها به عنوان اقلام هزینه ای منظور نموده و در گزارشگری مالی به گونه ای موثر آنها را افشا نمی کنند.

در واقع، افشا و گزارشگری زیست محیطی هنوز مراحل اولیه خود را سپری می کند و با توجه به بهبود حاکمیت شرکتی و افزایش آگاهی های عمومی در خصوص توسعه پایدار، گزارشگری مذکور نیازمند توسعه بیشتری است. افشا و گزارشگری زیست محیطی، هنوز به یک مفهوم پذیرفته شده در سطح گسترده ای از بازار تبدیل نشده است. همچنین، الزامات محلی یا بین المللی در خصوص چنین افشایی وجود ندارد و تنها بعضی از شرکت ها به صورت

فن آوران دانش آسیا

ارائه دهنده نرم افزارهای مالی، اداری و بازرگانی

✓ نرم افزار بامداد

راهکار جامع مالی و اداری شرکتها

✓ نرم افزار آسیا

مناسب کسب و کارهای کوچک

- قابل تطبیق با گردش کار شرکتهای مختلف
- کاربری آسان و راه اندازی سریع
- پویایی و قابلیت تغییر در جهت رفع نیاز مشتریان

www.fdasys.com

تهران: ۸۴۰۵۷۱۰-۸۸۴۲۵۹۶۲-۸۸۴۷۲۷۵۳

نماینده اصفهان: ۰۹۱۳۳۰۶۱۲۶۱

۲. کاظم زاده ارسبی، نادر، حسابداری محیط زیست، ماهنامه تدبیر، شماره ۱۳۵، ۱۳۸۲

- 1- Bose, Sudipta, Environmental Accounting and Reporting in Fossil Fuel Sector: A Study on Bangladesh Oil, Gas and Mineral Corporation (Petrobangla), The Cost and Management, Vol. 34, No. 2, 2006, pp57-58
- 2- Dr. Banerjee, Bhabatosh, Corporate Environmental Accounting and Reporting, The Chartered Accountant, 2006, pp 1435-1436.
- 3- Department for Environment, Food and Rural Affairs, (2006). "Environmental Key Performance Indicators", Reporting Guidelines for UK Business, 2006, pp 10-15
- 4- E. Antonites & C. J. de Villiers, Trends in South African Corporate Environmental Reporting: A Research Note, Meditari Accountancy Research, Vol. 11, 2003, pp 2-4
- 5- Imelda, Williamson, Environmental Reporting: Handbook for Small and Medium Size Businesses, 2001, pp 1-5
- 6- INTOSAL Working Group on Environment Auditing, Environmental Audits and Regularity Auditing, 2004, pp 9-21
- 7- Public Accounts and Estimates Committee, Follow-Up Inquiry Into Environmental Accounting and Reporting, 2000, pp 70-71
- 8- Shil, Nikhil Chandra & Iqbal, Masum, Environmental Disclosure: A Bangladesh Perspective, 2005, pp 1-3
- 9- The Environmental Protection Agency (EPA), An Introduction to Environmental Accounting as A Business Management Tool: Key Concepts and Terms. 1995, pp 1-3

تسلیت

سرکار خانم فریده شیرازی

حسابدار مستقل و عضو انجمن حسابداران خبره ایران مصیبت وارده را به شما و خانواده محترمتان تسلیت عرض نموده برای حضرتعالی صبر و شکیبایی و برای آن مرحومه علو درجات مسئلت می نمائیم.

انجمن حسابداران خبره ایران